

RÉDEI KÁROLY

Accusativus a permi nyelvekben

(A PU *t többesjel kérdéséhez)

Im Syrjänischen, Altsyrjänischen und im Wotjakischen kommt ein Objektkasus mit dem Element *t/d* vor: syrj. Ud. *ošjezdę* 'die Bären', altsyrj. *mijandi* 'uns', I *tijante*, *tijante* 'euch', wotj. *ludjosti* 'die Felder', *milemdi* 'uns'.

In den permischen Sprachen wurde das Akkusativsuffix PU *m im absoluten Auslaut apokopiert, seine Funktion wurde von dem vorangehenden Vokal übernommen: *m > Ø, syrj. *-e/e*, wotj. *e*. Außerdem ist das *e* ~ *e* auch in Possessivsuffixen vorhanden: syrj. *pite* 'deinen Sohn' stb., wotj. *pime* id. stb.

Was die Herkunft der determinierten wotjakischen Akkusativformen (N *gurtjosti*, S *gurtjosiz* 'die Dörfer') anbelangt, sind die Morpheme der 2. Person Plur. (*ti/tə*, *dj/də*) und die der 3. Person Sing. (*iz/əz*) als Possessivsuffixe zu betrachten. Funktionsdifferenzierung: a) der allgemeine Akkusativ des Plurals (*iz/əz*, *ti/tə*, *dj/də*); b) determinierter Akkusativ der Possessivsuffixe (*de/te*, *ze/se*).

In dem Kasussuffix *ti/tə*, *dj/də*, kann man also kein Pluralsuffix entdecken. In derselben Funktion ist in den südlichen Dialekten das *iz/əz* gebräuchlich. Man kann den Ursprung und den Gebrauch der Suffixe *ti/tə*, *dj/də*, und *iz/əz* im Zusammenhang mit dem System der Possessivsuffixe verstehen.

0. A PU alapnyelvre a következő többesjeleket tehetjük fel: *t, *n és *i < *j. A *t eredetileg az alany, majd a tárgy többes számát jelölte. Később szélesebb használati körre is kiterjedt: genitivus (finnségi nyelvek), függő esetek (észt, obi-ugor nyelvek). Az *n a birtok többségének, az *i < *j pedig a függő estek többes számának a kifejezésére szolgál(t). E többesjelek eredetére, elterjedtségére és használatára vonatkozóan l. legutóbb Rédei 1981a: 210–219, 1996a: 260–264; Honti 1997: 1–126. A *ka/kä* duálisjellel kapcsolatos kérdések taglalásába itt nem bocsátkozom.

Az alábbiakban a *t többesjellel kapcsolatos nézetemet foglalom össze röviden: „Univerzális szabálynak mondható, hogy a numeruskategória a névszó (az alany) osztályában jött létre” (Rédei 1996a: 261). „Az egyes számi forma (indifferens numerus, numerus absolutus) használata a többes szám helyett, továbbá egyes finnugor nyelvek (cseremiszi, permi nyelvek, magyar) másodlagos többesjelei mind amellet szólnak, hogy a *t többesjel ugyan az uráli korban jött létre, de nem vált rögtön általánossá, hanem eleinte csupán az élőlények kategóriájában és a determinálásban alkalmazták. Használati köre itt is szűk lehetett: kezdetben csupán a többes nominativusban volt meg, a függő esetekben

való behatolása – már ahol ez megtörtént – az egyes nyelvek külön életébe tartozik. Persze az indifferens numerus (numerus absolutus) szűk használati körre szorítkozva számos uráli nyelvben megőrződött. Sőt, a **t* többesjel létrejötte után kialakult az egynemű dolgok nem individuális, hanem egyetemes összességének új kifejezési módja: Splur. + Vsing.” (i.h. 262–263). Honti László **t*-re vonatkozó magyarázata az enyémtől egyes terminusok értelmezésében és bizonyos részletkérdésekben tér el. „Es muß betont werden, daß der Numerus absolutus keine selbständige Zahl, sondern nur eine Funktion des Singulars auf $\emptyset$ (seltener auch die der übrigen Numeri, s. weiter unten) ist” (Honti 1997: 7). „Der Numerus definitus unterscheidet sich auch vom Kollektiv, das letztere gibt normalerweise eine unbestimmte Menge unidentifizierbarer (nicht-individualisierter) oder nur teilweise identifizierbarer Individuen an” (ebda). – „Az eredeti állapotok szempontjából fontos tényező, hogy a mordvin indeterminatív főnévragozásban többes számban is az egyes számú alakokat használják” (Rédei 1999a: 262; uo. további irodalom). Ettől gyökeresen eltér Honti véleménye: a mordvinban az indeterminált egyes számi alakok numerus indefinitusként szerepelnek, a *t* tehát egyfajta kollektívképzővé vált. „Die unvollständige Kasusbildung in der indeterminierten Deklination ist der Herausbildung der determinierten Deklination zu verdanken” (Honti 1997: 62).

Idézett cikkemben az újabb (tehát nem uráli, hanem finnugor) többesjelekkel kapcsolatban ezt írom: „A PU **t* többesjel folytatója nincs meg a cseremiszbén, a permi nyelvekben és a magyarban. Ezekben a nyelvekben többnyire gyűjtőnévből fejlődött vagy gyűjtőnévképzői eredetű másodlagos többesjelek használatosak. A cseremiszbén több többesjel van: HE *-wlä*, ÉNy. *-wlä-*, *-šäməc*, *-šäc*, Jo. *-šäməc*, Kö., Vo. *-šäməč*, Vj. *-lak*, Uf. *-wlak*; (valamennyi nyelvjárásban) *-la/-lä* (Bereczki 1990: 30); zyrj. *-jas*, Ud. *-jes*, P *-jez*, *-ez*, PO *-jəz* ~ *wotj. -jos*, *-os* < ősspermi **jós3* ’Volk, Leute’” (261–262). Honti (i.h. 52 kk.) szerint a **t* többes szám jelének az eltűnése a kérdéses nyelvekben akkor következhetett be, amikor bizonyos kollektívumképzők fokozatosan a többes szám új jeleivé kezdtek fejlődni.

1. A zürjénben, az ózürjénben és a votjákban van *t/d* elemű tárgyrag (zyrj. *tę/de*, ózürj. *dj*, votj. *tj/dj*), amelyet Szerebrennyikov (1963: 40–43) Jemeljanovra (1927: 119, 127) hivatkozva a PU **t* többesjel folytatójának tekint. Pl.: ózürj. *mijandj*, I *mijantę*, *mijante* ’uns’, ózürj. *tijandj*, I *tijantę*, *tijante* ’titeket’, ózürj. *užemjandj* ’az elhunytakat’, Ud. *ošjezde* ’medvéket’, *saldatjezde* ’katonákat’; votj. *ludjostj* ’mezőket’, *ižjostj* ’bárányokat’, *korkaostj* ’házakat’, *milemdj* ’minket’, *tiledj* ’titeket’. Szerebrennyikov számol a zürj. *tę*/votj. *te* birtokos személyt jelölő szerepével is: zyrj. *kerkajastę* ’házakat’, votj. *korkaoste* ua. Szerebrennyikov megjegyzi, hogy a zürj. *tę* nem mindig birtokviszonyt fejez ki, hanem az adott tárgynak a beszélőtárhoz való (érzelmi)

közelségére utal. Szerebrennyikov a két formát (*korkaoste* 'házakat' ~ *korkaostj* 'házakat') elválasztja egymástól.

Honti László (1997: 79–82) a permi többes számú tárgyragok *t/d* szegmentumát Jemeljanovra és Szerebrennyikovra támaszkodva ugyancsak a PU *t többesjel folytatójának gondolja. Utal arra, hogy egyes kutatók (pl. Uotila 1936: 475, l. még 1933: 104–109) a zürj *te*, votj. *ti/di* stb. alakokat tbsz. 2. sz. birtokos személyjelnek tartják, de ezt a vélekedést azzal hátrítja el, hogy semmi összefüggést nem lehet felfedezni a *t/d* elemű accusativusi formák és a birtokos személyjelek között.

Véleményem szerint a kérdéses accusativusi formáknak a *t többesjeltől való eredeztetése nem fogadható el. A *t/d* elem nemcsak a többes számban, hanem az egyes számban is megvan a birtokos személyjeles és determinált accusativusi alakokban: zürj. *nivte* 'leányodat, a leányt', *kerkatē* 'házadat, a házat', votj. *valde* 'lovadat'. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy egy *s/z* elemű morféma is használatos ebben a funkcióban. Tehát: egysz. 3. sz. birtokos személyjeles accusativus? determinált accusativus? általános (határozott és határozatlan) accusativus. Pl.: zürj. *nivse* 'leányát, a leányt', *kerkase* 'házát, a házat'; votj. *valze* 'lovát', *gurtjosiz* 'a falvakat'.¹

2. Az állítólagos ősspermi *t többesjelet és a ténylegesen meglévő *t/d* elemű egyes és többes tárgyjelölőket csak a permi tárgyjelölés összefüggésében célszerű megvizsgálni. Nézzük meg tehát, hogy hogyan fejezik ki a tárgyat a permi nyelvekben.

Zürjén:

a) Abszolút (határozatlan) névragozás. Acc.: $\emptyset$, *-es*. A $\emptyset$ morfémás tárgy a határozatlan tárgyra vonatkozik és többnyire az ige előtt áll. Pl.: *pi kutas nin kulni* 'der Sohn beginnt Bast abzuziehen'; *pes keralē* 'fát vág'. Hangsúlyos helyzetben a tárgy az állítmány után következik: *kije keč* 'nyulat fog'. Az élőlényt jelentő szavak – sok esetben élettelen dolgok nevei is – határozottság esetén *-es* ragot tartalmaznak: *ažžilema kečes* 'meglátta a nyulat'.

b) Birtokos személyjeles (határozott) névragozás. Acc.: egysz. 1. *es*, 2. *te*, 3. *se*; tbsz. 1. *nimes*, 2. V Sz. Pecs. Lu. Ud. P *nite*, Lu. *nides*, Ud. *nide*, Pecs. *nidte*, Sz. Ud. *nitte*, I *nitte*, 3. V Sz. Pecs. P *nise*, Lu. Ud. *nisse*, I *nisse*.

Az egysz. 2. és 3. személy nemcsak birtokviszonyt, hanem determinálást, az újabb nyelvben határozatlan tárgyat is jelöl. Vagyis a *te* és *se* accusativusi személyjelek személyjelölői funkciójukat elveszítve tárgyjelölő morfémákká,

¹ Honti (i.h. 80) azt írja, hogy *se* rag az Ud. nyelvjárás Verchnaja-Vaška tájszólásában a *te*-*dē* mellett párhuzamosan fordul elő a többes accusativusban. Ez így – sajnos – félreértés. Az idézett helyen (Sorvačeva – Beznosikova 1990: 32) *se* (és a *te/dē*) a *jes/jez* töbesjel után szerepel. A *se* ebben a pozícióban és funkcióban nemcsak az Ud. nyelvjárásban van meg, hanem minden zürjén nyelvjárásban, vö. *nivjasse* 'leányait, a leányokat', *kerkajasse* 'házait, a házakat'.

accusativusragokká váltak. Ez a zürjén szövegelemzésen alapuló megfigyelés, pontosabban megállapítás (l. az alább következő példamondatokat) fontos ellenérv a PU *t többesjel állítólagos permi folytatásával szemben. Ezen másodlagos accusativusok közül a *te* a megszólítottéhoz való fordulást, közelséget, intimitást is kifejez, míg a *se* a határozottság mellett az (érzelmi) távolságra is mutat. Pl.: KV. *vevte* 'lovadat, a lovat', *vevse* 'lovát, a lovat', *vevjaste* 'lovaiddat, a lovakat', *vevjasse* 'lovaiddat, a lovakat'; Ud. *butkilavni pujezde* 'fákat dönteni', *ošjezde viavni munini* 'medvéket ölni mentek' (SzrSzlK 465), KV *veres saje munemte* 'About getting married? ['a férjhez menésről?' ti. akarsz hallani?]' (Rédei 1996b: 78). A következő példákban a *te* és a *se* a határozottságra, a *te*, gyakran a megszólítottéhoz fordulásra, intimitásra utal. Vm. *kerkate mijan karema, mužikis karlis* 'our house was built by my husband' (Rédei 1978b: 50); Vm. *tidale, vevjaste suvede oš* 'It looks, ... as if the horses were being chased by a bear' (uo. 220); Vm. *kolę i kosate keslini* 'you have to... sharpen the scythe' (uo. 54); Vm. *pacse karis žat'id* 'The oven was built by my brother-in-law' (uo. 52). – A *te* és a *se* használata stilisztikailag a szembeállítás kifejezésére is szolgálhat: *karandašte me ňebi, a ručkasę eg ňeb* 'ceruzát vettem, de tollat nem' (Sovr. Komi jazyk 1955: 149).

A *mi* 'mi', *ti* 'ti' személyes névmások accusativusa a zürjén irodalmi és köznyelvben: *mijanes, tijanes*. Ezenkívül az ózürjénben *di*, a nyelvjárásokban *te/te, de/de, se, niŋes, niŋe, niđe* birtokos személyjeles alakok is előfordulnak: ózürj. *mijandi, tijandi*, AV *mijante, tijante, mijanse, tijanse*, Ud. *mijanniŋes, mijanniđe* stb.

Wiedemann 1884: 116–117, 142–145; Sovr. Komi jazyk 1955: 137, 142 kk.; Uotila 1938: 46–50; SzrSzlK 1961: 465 kk.; Rédei 1978: 60, 62–63, 70.

Votják:

a) Abszolút (határozatlan) névragozás. Acc.: $\emptyset$, egysz. *e* (ritkán), *ez, jez*, tbsz. É Besz., Középső (egy része) *ti/tə, di/də*, D, Középső (déli része) *iz/əz*. A $\emptyset$ morfémas, nominativusszal azonos alak a határozatlan vagy általános tárgy kifejezésére szolgál: Pl: *ŋuleskašjos gondir kutill'am* 'a vadászok (egy) medvét fogtak' (Csúcs 1990: 34). A jelölt tárgyeset a határozott tárgyat jelöli. Az *e* rag elsősorban névmásokban használatos: *mone* 'engem', *tone* 'téged', *soje* 'őt' *kine, kiŋe* 'kit', *taje* 'ezt', *murte* 'embert', *bure vajini* 'gedenken' (tkp. 'jót hoz'). Az *ez/jez* (egysz.), *ti/di* stb. (tbsz.) tárgyeset a határozott tárgyat jelöli. Pl.: *valez* 'a lovat', *tipijez* 'a tölgyet', É *suzerjosti*, D *suzerjosiz* 'a húgokat' (Csúcs: i.h. 35); É *vičak kesegjosti* 'az összes mezőt', G *əžjostā* 'a juhokat', D *gurtjosiz* 'a fálvakat', Kukm. *ad'amiosəz* 'az embereket' (Kelmakov 1998: 110).

A személyes névmások többes számában az accusativust ugyancsak *ti/di* és *iz* rag fejezi ki: É *mil'emdi, til'eddi, soosti* 'minket, titeket, őket', D *mil'emiz, til'ediz, soosiz* ua. Egyes É és középső nyelvjárásokban pleonasztikus formák jöttek

létre: $d_i+iz > diz$, dis : *mi'emdiz*, *-is*, *ti'eddiz*, *-is*; $iz+t_i > isti$, (*âstâ*, *âztâ*) ~ *esti/estâ*: *G mi'emâstâ*, *ti'edâstâ*, *mi'emesti*, *ti'edesti* (Kelmakov: i.h. 110, 116).

b) Birtokos személyjeles (határozott) névragozás. Acc.: egysz. 1. *me*, 2. *de/te*, 3. *ze/se*; tbsz. 1. *mes*, 2. *des/tes*, 3. *zes/ses*. Pl.: *pime*, *pide*, *pize* fiamat, fiadat, fiát', *kalikte* 'népedet', *pimes*, *pides*, *pizes* 'fiunkat, fiatokat, fiukat'. A birtokviszonyon kívül az egysz. 2. és 3. személyű alakok határozottságot is kifejezhetnek. Az egysz. 2. személy az érzelmi közelség árnyalatát is hordozza. Pl.: *vatiškiz šundijed tel' šerj* 'elbújt a nap(ocská) az erdő mögé'; *guždor vilin turinez čeber* 'a tisztáson a fű szép'.

Fuchs 1954: 135 kk.; Perevoščikov 1962: 86–89, 93–94; Csúcs 1990: 34–35, 39–43, 45–46; Kelmakov – Saarinen 1994: 99–100; Kelmakov 1998: 106–120.

3. A PU *m accusativusrag a permi nyelvekben abszolút szóvégi helyzetben lekopott, funkcióját a megelőző magánhangzó vette át, amely vokáliselem éppen funkcionális okokból nem vehetett részt a permi szóvégi magánhangzók lekopásában. Ez a zürj. $e = e$, votj. *e* mára csupán néhány megkövesedett névszói alakban (votj. *murte* 'embert', *bure* 'jót') és névmásokban maradt meg: zürj. *menę* 'engem', *tenę* 'téged', *sije*, *sije* 'öt', P *kinę* 'kit', P *kedije* 'kit', votj. *maje* 'mit', *mone* 'engem', *tone* 'téged', *soje* 'öt'. Ezenkívül megvan az $e \sim e$ a birtokos személyjelekben is: zürj. *pite* 'fiadat', *pię* 'fiát' stb., votj. *pime*, *pide*, *pize* 'fiamat, fiadat, fiát' (l. fentebb). Ezek szerkezete: Px + Acc. A zürj. $es \sim$ votj. *ez* tárgyrag e/e (< *m) accusativust és determinatív funkciójú egysz. 3. sz. birtokos személyjelet tartalmaz (Wichmann 1923–1924: 159–160; Rédei 1975: 133 kk., 1988: 382).

A zürjén birtokos személyjelezés egysz. 2. személyű accusativusában jelentkező *t* (*te*: *pite* 'fiadat') feltűnő, *d* volna várható. A nem-első szótagban zürj. *d*, P *t* volna a szabályos megfelelő, ezzel szemben *kerkatę* 'házadat', *pižantę* 'asztalodat' alakok használatosak. A jelenség magyarázata az, hogy a *te* gyakran fordul elő zöngétlen mássalhangzó után: *ášte*, *ešte*, *gutte*, *kokte*, a többes szám *jas* jele után (*vevjaste*). Ezekben a *t* szabályszerű, innen általánosult a *pite*, *zonte*, *kerkatę* alakokban..

Többes szám 2. sz. *njd*, P *njt*. Az accusativusban három képviselő van: 1) Ud. *nide*, Lu. *nideš*; 2) Ud. Pecs. V Sz. Lu. *nite*; 3) Pecs. *nidte*, I *nitte*, Ud S *nitte*. A *nide*, *nideš* szabályos (az *e*, *es* sind accusativusrag). A *nite* analógiás alakulat az egyes szám után (*pite*). A *nidte*, *nitte* formában a *njd* személyjelhez az egysz. 2. sz. *te* accusativusi személyjel járult. Ez könnyen megrögténhetett, hiszen mint láttuk a *te* gyakran fejez ki determinált és általános accusativust.

A votják képviselő nem egyezik meg a zürjén P nyelvjárásával: az egyes számban mindig *d* van (*valed* 'lovad', *niłid* 'leányod'), az accusativusban pedig $d \sim t$ váltakozás van a hangkörnyezettől függően (*imde* 'szádat', *purte* 'késedet', *valjoste* 'lovaiddat'). A *d* csupán az egytagú szavak accusativusában

volna szabályszerű (*imde, nánde, pide*); a zöngés hangra végződő egy szótagos szavak száma olyan nagy, hogy az alaki kiegyenlítődés könnyen bekövetkezhetett a nem-első szótagban is: inessivus-illativus *piadi* < *piati (*pi* 'fiú'). A többes szuffixum hatott az egyes számra (*valed, nilid*), különösen a többes *di*. nagy fokú elterjedése után. Az egyes szám 3. személyű *s is z-ként jelentkezik a votjákban egészen hasonló helyzetekben mint a *d*: *valez, niliz ~ valzi, nilzi, valze, nilze*, de *purtez ~ purtsi, purtse*). – *mes, des/tes, zes/ses* < **me+es* (> *ez*) stb. Tehát a birtokos személyjelezés többé accusativusában az *s* megőrződött. Ez a formacsoport ugyanis nem volt alávetve az analógia hatásának, mivel az *es* mind a három személyben előfordul és accusativusi funkcióval bír determinálás nélkül (ti. a birtokos személyjelek már determinálást fejeznek ki).

A fentiekhez vö. Uotila 1933: 104–109, 176–179, 1936: 475.

4. A votják determinált accusativusi alakok (*tj/tâ, di/dâ, iz/âz*): eredetükre nézve többes szám 2. és egyes szám 3. személyű birtokos személyjelek: *purtti* 'késetek', *valdi* 'lovatok', *valez* 'lova', *niliz* 'leánya' (vö. Wichmann 1923–1924: 159–160; Fuchs 1954: 141). Az *ez/iz ~ ze/se* és *tj/tâ, di/dâ ~ te/de* birtokos személyjelek között funkcióelkülönülés következett be: ma az *iz/âz, tj/tâ, di/dâ* a többes általános accusativus ragja, míg a *de/te, ze/se* birtokos személyjelek/determinált accusativusként használatos. Az északi nyelvjárások *tj/tâ, di/dâ* accusativusi eleme a főnévragozásban a *jos, os* többesjel után következik. Megvan a személyes és visszaható névmások többes számában is: *mil'emdi, til'eddi, soosti* 'minket, titeket, őket', *asmedi, astedi* 'magunkat, magatokat' ~ *aszezi* 'magukat'. A *tj/tâ* stb. esetragban tehát semmiféle többesjel nem fedezhető fel. Ugyanebben a funkcióban használatos a déli nyelvjárásokban az *iz/âz* tárgyrag. Tehát a *tj/tâ, di/dâ* és *iz/âz* eredete és használata – mint fentebb kifejtettük – a birtokos személyjelezés összefüggésében érthető meg.

Megjegyzem még, hogy Honti szerint (1997: 80) az általa feltett *t/d* többes elem pleonasztikusan van meg a következő névmásokban is: (SrSIK) Ud. *sijezda, najezda, najezda, nijezda, nida*, Lu. Le. *nida* 'ők'. Véleményem szerint ezek *ta/da*, szegmentuma a mutató névmási eredetű *ta/da, di, d* névmásképzővel azonos. Ugyanez a képző több névmásban előfordul, vö. (WUo.) V Lu. Ud I *kod*, P *kęd* 'wer, welcher', V AV Sz. Pecs. Lu. Ud. *kodi* 'wer, der/jenige...' 'welcher, jemand', P *kęda* 'welcher?'; V Sz. *mijta* 'soviel wie, wieviel', Pecs. *mijta* 'wieviel', V *mijda: pujs m.* 'soviel Bäume', Lu. *ęt-mida* 'gleich viel' (< *mij* 'was?'), V Sz. Pecs. Ud. *si-minda*, P *si-m.* 'soviel', P *munda* 'wieviel?' (< *mijn: ki-mijn* 'wieviel?'). A *da* végződés az Ud. *nida* 'ők' alakból – amelyben

többes jelölő funkciót öltött magára – hatolt be az Ud. *sijezda*, *najezda* stb. ’ök’ személyes névmásokba.²

Irodalom

- Berezki Gábor (1990), *Chrestomathia Ceremissica*. Budapest.
 Csúcs Sándor (1990), *Chrestomathia Votiacica*. Budapest.
 Emeljanov, A. I. (1927), *Grammatika votjackogo jazyka*. Leningrad.
 Fuchs, D. R. (1954), *Grammatikalischer Abriß*. In: Wichmann, Yrjö, *Wotjakische Chrestomathie mit Glossar*. Helsinki. 135–166.
 Honti László (1997), *Nomerusprobleme*. FUF 54: 1–126.
 Kelmakov, V. K. (1998), *Morfologičeskie različija v udmurtskich dialektach i ich tipy*. LU 34/1998: 106–120.
 Kelmakov, Valentin – Saarinen, Sirkka (1994), *Udmurtin murteet*. Turku – Iževsk.
 Perevoščikov (1962) = [szerk.: Perevoščikov, P.N.:] *Grammatika sovremennogo udmurtskogo jazyka*. Iževsk.
 Rédei Károly (1975), *Der Akkusativ in den uralischen Sprachen (Zum Kasussystem der uralischen Grundsprache)*. In: CIFU III. Tallinn. 133–138.
 Rédei Károly (1978a), *Chrestomathia Syrjaenica*. Budapest.
 Rédei Károly (1978b), *Zyrian Folklore Texts*. Budapest.
 Rédei Károly (1981), *Monikon tunnuksset uralilaisessa ja suomalais-ugrilaisessa kantakielessä*. In: CIFU VI. 6: 210–219.
 Rédei Károly (1988), *Geschichte der permischen Sprachen*. In: Sinor, Denis [szerk.]: *The Uralic Languages*. Leiden – New York – Křbenhavn – Köln. 351–394.
 Rédei Károly (1996a), *A protouráli *-t többesjel eredete*. In: *Ünnepi könyv Mikola Tibor tiszteletére*. Szeged. 260–264.
 Rédei Károly (1996b), *Zyrian Texts*. Wiesbaden.
 Serebrennikov, B. A. (1963), *Istoričeskaja morfologija permskich jazykov*. Moskau.
 Sorvačeva, V. A. – Beznosikova, L. M. (1990) *Udorskij dialekt komi jazyka*. Moskau.
 Sovr. Komi jazyk = [szerk. Lytkin, V.I.:] *Sovremennyj komi jazyk*. Syktyvkar 1955.
 SrSIK = [szerk. Sorvačeva, V.A.:] *Sravnitelnyj slovař komi-zyrjanskich dialektov*. Syktyvkar 1961.
 Uotila, T. E. (1933), *Zur Geschichte des Konsonantismus in den permischen Sprachen*. MSFOu. 65.

² Honti László (1997: 102 kk.) az alapnyelvre töbes számi **t-3m* accusativus és **t-3n* genitivusragot is feltesz. Szerinte ilyen kázusok az alapnyelv agglutinatív jellegéből következnek. Egy **t-3m* accusativusnak egyetlen uráli nyelvben sincs nyoma, a másodlagos **t-3n* genitivus csupán a finnégi nyelvekből mutatható ki. Véleményem ilyen „teljes” rendszeren alapuló esetragok feltevése nem indokolt, mivel a korai ősuráli nem volt isztán agglutináló nyelv, hanem nagyon sok vonást a átörökölt a preuráli alapnyelv izoláló jellegéből. Ezekre a megőrzött vonásokra helyhiány miatt nem térhetek ki.

-
- Uotila, T. E. (1936), Zur Deklination der Personalpronomina in den permischen Sprachen. NyK 50: 464–476.
- Uotila, T. E. (1938), Syrjänische Chrestomathie mit grammatikalischem Abriß und etymologischem Wörterverzeichnis. Helsinki.
- Wichmann, Yrjö (1923–1924), Zur permischen Grammatik. FUF 16: 146–163.
- Wiedemann, F. J. (1884), Grammatik der syrjänischen Sprache mit der Berücksichtigung ihrer Dialekte und des Wotjakischen. St.Petersburg.
- WUo. = Wichmann, Yrjö: Syrjänischer Wortschatz nebst Hauptzügen der Formenlehre. Bearbeitet und herausgegeben von. T.E. Uotila: Helsinki 1942.